

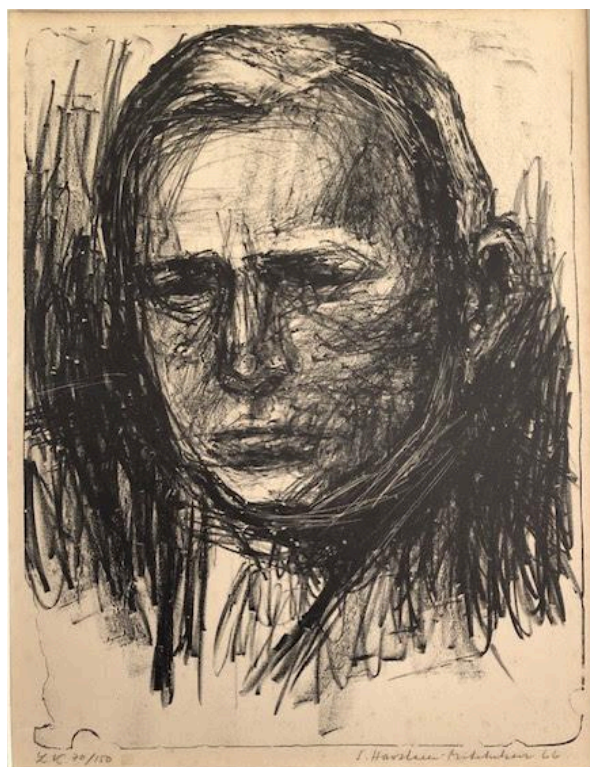

Landsforeningen
Martin A. Hansen

Nyhedsbrevet nr. 29
Oktober 2024

2024, nr. 2

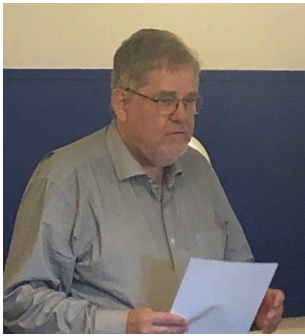
353. Formandens klumme	s. 2
354. Foredrag ved fødselsdags- arrangementet d. 20.8.24	s. 3
355. Udnævnelse af nyt æresmedlem	s. 8
356. Kommende arrangement	s. 9
357. <i>At turde vise sit ansigt – om Tarjei Vesaas og Martin A. Hansen</i>	s. 10
358. Tarjei Vesaas	s. 14
359. Kommende bøger	s. 15
360. Billeder med relation til Martin A. Hansen	s. 17
361. For den lidt nørdede :-)	s. 19
362. En bog - <i>For Folkets Frihed</i>	s. 20
363. Bibliografi	s. 23
364. Indlæg fra læsere	s. 24
365. Købe - sælge - bytte	s. 24
366. Nyhedsbrevets billeder	s. 25

Bill. 1

353. Formandens klumme

Kære medlemmer af Landsforeningen Martin A. Hansen.

Bill. 2

37 medlemmer nød en god frokost, foredrag, besøg på digterruten, højtlesning, fællessang, kaffe og ikke mindst udnævnelse af Mette Lise Rössing til æresmedlem. Det sidste kan I læse mere om andetsteds i nyhedsbrevet.

Bill. 4

Bill. 5

I sidder nu med anden udgave af foreningens nye nyhedsbrev. Det første blev godt modtaget, og I er selvfølgelig velkomne til at skrive til os, hvis I har kommentarer eller forslag.

Traditionen tro fejrede vi Martin A. Hansens fødselsdag den 20. august. Denne gang i Strøby Forsamlingshus hvor

Bill. 3

I bestyrelsen er vi enige om, at fødselsdagsfejringen er en hjørnesten i foreningens virke, og at den skal gennemføres ligegyldigt hvad.

Landsforeningens arkiv og magasin er placeret på Liselund, og det har længe trængt til oprydning og registrering.

Den opgave har Christian Sloth og Jørgen Jørgensen påtaget sig. De har foreløbigt brugt godt en uge på opgaven, og det kan ses. Nu er arkivalier, genstande og bøger tilgængelige og sat over-

skueligt op. Senere går de to i gang med en egentlig registrering.

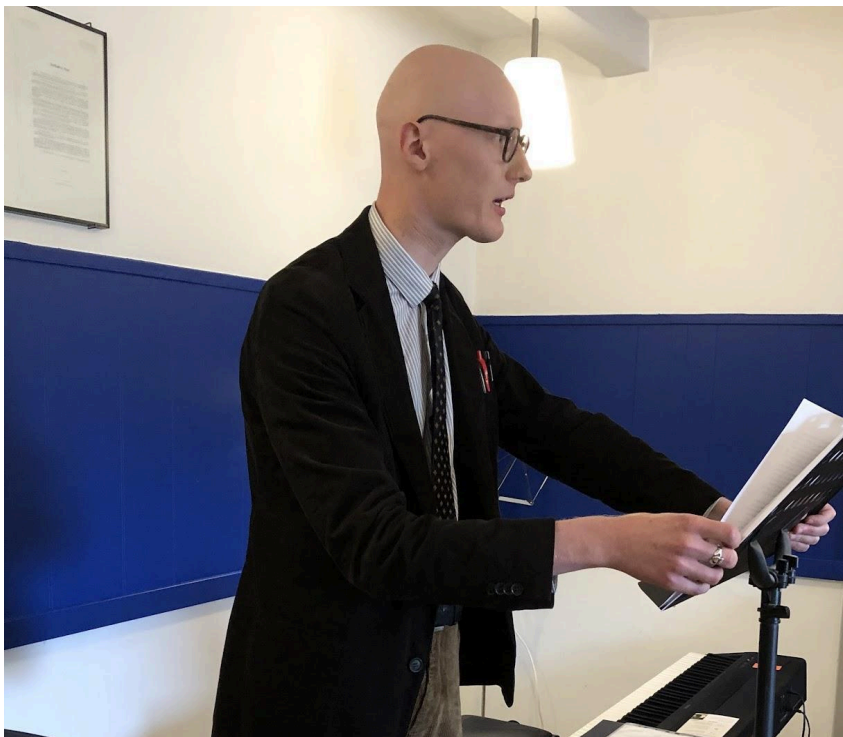
Bill. 6

*De bedste hilsner
Kim Jacobus Paulsen*

354. Martin A. Hansen som moderne sagaskriver

Denne artikel er en forkortet udgave af det foredrag, som skribent ved Weekendavisen Emil Leth Beiter holdt ved Landsforeningens fejring af Martin A. Hansens fødselsdag d. 20. august 2024.

Emnet, jeg har valgt til i dag, er ”Martin A. Hansen som sagaskriver”. I et mindeskrift fra 1955 skrev Sven Havsteen-Mikkelsen, at Martin A. Hansen var ”mere fortrolig end de fleste” med Islands digtning og historie. Det nære bekendtskab med den norrøne litteratur kommer da også ofte til udtryk i hans værker, og han refererer jævnligt og hyppigt til sagaerne i blandt andet *Løgneren* samt *Orm og Tyr*, og de er omdrejningspunkter i egen ret i flere af hans essays og selvfølgelig bogen *Rejse paa Island*. Men tilknytningen stikker langt dybere end de eksplicite referencer. Man kunne måske næppe sige det bedre end Havsteen-Mikkelsen gjorde det, da han erindrede en aften i teltet fra

sin og Martin A. Hansens rundrejse på Island i 1952 således: ”Jeg hører hans stemme læse av sagaen, og skønt vi begge kendte den godt, blev alting som nyt – eller han fortæller fra de unge år på Stevns; den ene historie tager den anden, også de blir sagaer, mens vi sidder på hver sin sovepose med primussen imellem os og natten

Bill. 7

går.” Med andre ord, når Martin A. Hansen talte og skrev, kunne han lyde som en sagafortæller. Pointen illustreres måske bedst med en sammenligning. Siden Hansen selv havde en forkærlighed for Egils Saga, har jeg udvalgt et afsnit om Egil Skallagrimsons ungdom, som beretter om en dag, hvor han kommer op at slås med en af de andre drenge på legepladsen:

”Da de kom til legestævnet, havde mændene fordelt hvem der skulle spille mod hvem; der var også kommen mange drenge som havde deres lege for sig. [...]

Egil kom til at prøve sig med en dreng der hed Grim, en søn af Hegg på Heggstad; Grim var både ældre og stærkere end Egil. Under spillet klarede Grim sig bedst; da blev Egil vred, løftede boldtræet og slog til Grim; men Grim greb ham og kørte ham i jorden, bankede ham igennem og truede ham med at lemlæste ham, hvis han ikke styrede sig. Da Egil var kommen på benene igen, gik han ud af legen, og de andre drenge gjorde nar ad ham. Egil løb til Thord Granesøn og sagde ham hvad der var overgået ham. Thord sagde: 'Jeg skal gå med dig, det skal vi hævne.' Han gav ham i hånden en skægøkse, som folk i almindelighed gik med den gang, og de gik hen til drengelegepladsen. Grim havde just grebet bolden og kastede den, og de andre drenge løb efter den, da sprang Egil til og huggede Grim i hovedet med øksen, så den stod ned i hjernen."

Det er næsten en splatterscene fra en Tarantino-film vi præsenteres for, men med et meget ordknappt og underdrevet sprog for så voldsom en hændelse, og det skyldes ikke mindst, at sagaskriverne ikke havde råd til at tage skriften for givet. Det kan vi nemt komme til i dag, men i det 13. århundrede, hvor mange af disse beretninger blev nedfældet, var pergament, for ikke at tale om blæk, en svimlende luksus, og der var begrænsede muligheder for at gøre noget om. De tætskrevne, sirligt udførte håndskrifter vidner om et helt særligt forhold til skriftligheden, samtidig med at deres indhold kommer af en mundtlig tradition, og den særegne blanding kan man genfinde hos Martin A. Hansen. Man er aldrig i tvivl, når man læser en af hans sætninger, at det er ham, man læser. Tag begyndelsen på novellen *Paaskeklokken*: "Påskemorgen. Det kimer." eller *Løgneren*: "Trettende marts. Det er tåget.", hvor det lidt længere nede på samme side igen lyder:

"Trettende marts. Tåge. Vi har haft tåge før, mens isen har ligget omkring øen. Men ikke denne milde og våde tåge, Natanael. Jeg var oppe i morges, før det lysnede, og så at tågen var sat ind over øen i løbet af natten. Træerne står ude i haven og bliver kulsorte i barken. Men jeg kan næsten ikke skimte mine graner bag haven. Er det da forår? Ramme alvor? Bank under bordet."

Martin A. Hansen tog heller ikke skriften for givet, derfor lyder det næsten ikke som om, han skriver; han rister runer, mejsler i sten – hver sætning står som en erklæring, en stadfæstelse, med sin egen fylde, sin egen tyngde. I syvende kapitel af *Løgneren* giver Martin A. Hansen os måske et vink, idet Johannes Vig kigger ud af vinduet og tænker ved sig selv: "Her er en smule af alle slags på Sandø. En lille almindelig verden. Men kan egentlig noget være større end bakken derude? tænkte jeg. Bakken derude, tænkte jeg, den er ingenting i tal og geografiske og astronomiske tabeller, men se, den rager midt op på himmelen. Lagde man sig ned på marken derude ville den være det største man kunne se." Martin A. Hansens sætninger gør ikke det store væsen ud af sig, men hvis man

giver sig selv ro til at dvæle ved dem, ser man, at de hver især er det største man kan se; deres eget lille, himmelstræbende monument.

Dertil kommer, at Martin A. Hansen nærede stor beundring for den levende erindring, overleverede myter, fortælletradition, hele den mundtlige historiekultur, sagaerne er formet af, og som Hansen også selv mødte i sin barndom.

I forordet til *Orm og Tyr* erindrer han en gammel lærer på Stevns, der viste rundt i kirken:

”[...] han pegede med stokken på et sært stenskitte i korets nøgne kridtstensmur. Sildebensmuring, sagde han, det viser den er meget gammel og lå her før Absalon var født. Den var her i de tider, da venderne kom ind fra bugten. Han var selv født her, kendte alle, og han fortalte.”

Johannes Vig, der med sine kollegiehæfter og sin munketilværelse på en isoleret ø i øvrigt minder ganske meget om de mænd, der nedfældede sagaerne, er et andet eksempel. Om eleverne på skolen siger han, at ”Det er landskabet, deres erindring skal gro ind i.”, og selvom han er tilflytter, nærer han et inderligt ønske om at nedfælde og videregive øens historie: ”Øens folk vokser ikke som før allerede fra barndommen inderligt ind i landet og slægtens erindringer. Der skal være nogen som lærer dem det. Om også han er kommet som en fremmed.”

Mennesker, som på den måde er groet sammen med landskabet, som har optaget stedets erindring i sig og bærer den videre, når de fortæller om dets historie, er højt værdsatte i Martin A. Hansens værker; men de er sjældne i dag, som de var det i hans egen levetid i et land som Danmark, hvor landskabet har forandret sig så utroligt meget de sidste 150 år, hvor heden er blevet opdyrket, vandløb og åer dæmmet ind, skove fældet, moser drænet, og ikke mindst, tusindvis af oldtidsminder – gravhøje, dysser og jættestuer, der engang var allestedsnærværende – er blevet pløjet over og ødelagt.

Mange gamle pejlemærker i landskabet, som var omdrejningspunkter for myter og folkesagn, forsvandt, og med dem også de historier, som var knyttet til dem. Et særligt sørgeligt eksempel

Bill. 8

blandt mange er historien om Oldhøj, en langdysse fra bondestenalderen på Djurs, hvorom man i gamle dage sagde, at den mytiske kong Frode Fredegod, en sagnkonge fra Danmarkskrøniken, lå begravet. I Martin A. Hansens levetid var ærbødigheden for oldtidsmindet svundet så meget ind, at indbyggerne i den lokale landsby var begyndt at bruge gravkammeret som fælles losseplads! I dag er fortiden i landskabet endnu mere fortrængt. På en køretur igennem landet ser man næsten kun nutiden: ensrettede åer, industrielt landbrug, vindmøller, solcelleparker, pumpestationer, nyopførte sommerhuskolonier med alt for store vinduer, og man må se medlidende mod kirkerne, de få tilbageblevne gravhøje, et enkelt gammelt træ og nogle gårdbygninger fra 1800-tallet, der alle står i trist eksil fra det landskab, de opstod og hørte hjemme i.

Med den slags landskabsamnesi får man ikke serveret sagn, fortællinger og kollektiv erindring på et sølvfad. Man må, ligesom Johannes Vig, tilegne sig dem selv af egen vilje, lede med lys og lygte, og det gjorde Martin A. Hansen netop også. I et mindeskrift erindrer Palle Lauring, hvordan det var at være med Martin A. Hansen ”i felten”:

”Han peger kort på en sten, uden følsom kommentar, derfra til en anden, de er begge sunket dybt i skovbunden og ses kun om vinteren. Et par hulvejspor, et bækleje der risler vinterkoldt over jernrøde sten, hulningerne skærer sig ned mod bækkens gamle vadested fra den tunge ås, århundredgamle træer gror i de udviskede vejbaner, der er fyldt med våde blade. Høje er i den nøgne vinterskov skudt af jorden som muldvarpeskud, synlige når frodigheden er borte. Han går lidt omkring, peger på flere enkeltheder, og fra en højde kan situationen overses, fragmenter af en helhed, ruiner af et stort tænkt, stort lagt system, mange slægtleds værk engang, udbygget, ændret, forfaldet, atter bragt på fode og sat i funktion, et helligområde, nu dødt og glemt, faldet fra hinanden, uforståede enkeltheder, hver for sig utolkede, for deres tolkning er jo rekonstruktionen af det hele, de engang var led i. [...] Terrænet er på forhånd gennemtrawlet, hver hulning, hver sten er set, målebordsblade og ældre egnskort er presset for hver detalje, lokalhistorie og folkløse pløjet igennem, han ved hvad her er fundet, i høje eller mere tilfældigt, af fagmænd eller af skovhuggere, og hvor tingene er havnet, og der er altid sludret med ældre folk, der husker navne som stednavneeksperterne ikke har fanget, men som her, i sammenhængen, får vægt.”

Og i hjemmet:

”Han flytter bordlampen en kende, så den holder på målebordsbladets hjørne. Han sætter blyanten på papiret, med hovedet lunt på skakke, fredsommeligt, men øjnene er skarpe, det gælder nu terrænet om en kirke. Han ser forelsket på det

sted, hvor blyantspidsen hviler, her skulle efter beregningerne ligge en høj, men den var ikke afsat på kortet.”

William Heinesen giver os det samme indtryk i sit mindedigt, *Midt mellem nat og morgen*:

En lavmælt mand,
en ydmyg søger og spørger,
en stille henrykt forsker –
en seer og sejdmand,
der drak sig stor og hemmelig viden til
af levende kilder dybt i den jord, han kom af,
og fornåm en underfuld sammenhæng
af liv i det dulgte og svundne –
tusindårige rødders voldsomme fletværk i jorden,

Men Martin A. Hansen var ikke kun i stand til selv at fornemme historien, han videregav den også, både til sine venner og bekendte, som for eksempel Sven Havsteen-Mikkelsen i teltet på Island, og til sine læsere, mest prominent i *Orm og Tyr*. Hvis man selv er så heldig at have haft en lærer, slægtning, ven – eller i formandens tilfælde, en onkel – af den støbning, så ved man præcis, hvor dyrebart et bekendtskab det er. Når sådan et menneske fortæller, føles det som om mordet i Finderup lade, krigene mod venderne eller kimbrernes togt over Alperne skete i forgårs, eller i hvert fald for ganske nyligt.

Sådan føles det også at læse sagaerne. Når man læser om Egil Skallagrimsons blodige færd gennem England, Ragnvalds færd til Jerusalem eller trekantsdramaet mellem Gudrun, Kjartan og Bolle, kan man hurtigt få det indtryk, at det er nedfældet af førstehåndsvidner – man glemmer, at de er nedfældet hundredvis af år efter de handlinger, som beskrives. Det er den iboende, skal vi kalde det løgn, i norrøn litteratur, ligesom løgnen, eller en af løgnene, i *Løgneren* er, at Johannes Vig præsenterer historien som om han har skrevet den ned dag for dag efterhånden som begivenhederne udspillede sig, men i virkeligheden har han skrevet det hele ned længe efter, det skete.

Emil Leth Beiter

355. Udnævnelse af nyt æresmedlem

Kære Mette Lise Rössing.

I dag udnævner vi dig til æresmedlem af Landsforeningen Martin A. Hansen, og du har om nogen fortjent det.

Du har været med fra begyndelsen og grundlagde foreningen i samarbejde med blandt andre din bror Hans-Ole Hansen og Ole Visti Petersen i 2009.

Du begyndte som landssekretær og kasserer, og du tog dig ydermere af Nyhedsbrevet. Bogsalget blev også en af dine opgaver.

Bill. 9

Det er i sig selv en enorm indsats, men du har også i mange år været omdrejningspunktet for foreningens virke både

udadtil og over for medlemmerne. Du har altid mødt vores samarbejdspartnere og medlemmer med en hjertelighed og imødekommenhed, der har fået dem til at føle sig velkomne.

Du har også sat et utal af skibe i søen og fået dem til at sejle. Du har søgt fondsmidler til mange projekter og sørget for, at der kom nye udgivelser skrevet i foreningens regi eller i samarbejde med andre.

Den viden, du ikke havde om forfatterskabet, hentede du i dit netværk og åbnede for nye samarbejder, der styrkede foreningen.

Bill. 10

I de sidste godt 2 år har du virket som konsulent for bestyrelsen.

Ud over din store arbejdsindsats og dit store engagement har du også spillet en anden vigtig rolle. Du er et livsvidne tættere på Martin A. Hansen end nogen andre. Det er en gave for alle os, der interesserer sig for forfatterskabet.

Din arbejdsindsats og dit engagement for landsforeningen har været enorm og afgørende.

Din åbenhed og dit inviterende væsen har fået mange til at føle sig velkommen i landsforeningen.

Din helt personlige viden om din far har givet mange af os en indsigt, vi er taknemmelige for.

Derfor udnævner vi dig til æresmedlem.

*Formand for Landsforeningen Martin A. Hansen
Kim Jacobus Paulsen*

356. Kommende arrangement

Generalforsamling

“Landsforeningen Martin A. Hansen” afholder generalforsamling d. 5. april 2025 på Liselund Højskole, Slotsalleen 44, 4200 Slagelse

CS

To indlæg, nr. 357 og 358, fra læsere af nyhedsbrevet.

Begge indlæg omhandler relationen mellem Martin A. Hansen og Tarjei Vesaas. Imellem de to indlæg indsættes to billeder, der vedrører forholdet mellem dem.

357. At turde vise sit ansigt – om Tarjei Vesaas og Martin A. Hansen

Trine Noes Olesen har skrevet denne artikel om Tarjei Vesaas og Martin A. Hansen. Hun er uddannet cand.mag. i Nordisk sprog og litteratur samt Historie og arbejder til daglig som lektor på Randers Statsskole.

Den 17. August 2017 blev den norske stjerneforfatter Karl Ove Knausgård i et interview spurgt, hvilken norsk roman, der er hans personlige favorit. Det korte svar på spørgsmålet lød: Tarjei Vesaas' *Fuglene*. Også Martin A. Hansen, ved vi, satte stor pris på sin samtidige og norske forfatterkollega, Tarjei Vesaas (1897-1970).

De to forfattere blev nære venner og var det frem til Hansens død i 1955, besøgte jævnligt hinanden i henholdsvis Norge og Danmark – flere gange med hustru og børn. At de to stod hinanden nært, fremgår også af dagbogsoptegnelser, essays, anmeldelser og sågar romaner. Med hensyn til den sidste kategori, er vi tilbage ved Knausgårds favorit. For lige netop yndlingsromanen *Fuglene* fra 1957 kan læses som en hyldest fra Tarjei Vesaas til Martin A. Hansen.¹ For det første er *Fuglene* udgivet kun 2 år efter Martin A. Hansens død, og Hansen skrev selv tidligere en fortælling med titlen *Fuglene*, i hvilken en mindre begavet dreng føler sig forbundet til fuglene – præcis som Mattis i Vesaas' roman.² For det andet fornemmer man i Vesaas *Fuglene* et åndeligt slægtskab med Hansens mindre kendte novelle *Huldren*³ og næsten specifikke referencer til *Løgneren*. Her tænker jeg på naturskildringerne, personoptegnelserne og i særdeleshed sneppe-motivet. Det sneppe-motiv som Martin A. Hansen selv kæmpede med i udfærdigelsen af sin radiatoroman. Hansen skriver i sin dagbog d. 21.11.49 om sit arbejde med *Løgneren*, at der er ”dukket alvorligere Problemer op i Fortællingen, saa man nu maa slaas med den. Saaledes begynder Johannes at ville gå sine egne Veje. Bl.a. spiller *Snepe-Motivet*, endnu ikke udfoldet, en større, men for mig endnu ikke forstaaelig Rolle.”⁴

¹ Anders Thyrring Andersen og Jørgen Jørgensen, *Martin A. Hansen - Hemmelighedens kunstner*, 1991, s. 470

² Ibid.

³ Novellen er oprindeligt trykt i Politikens Magasin 28/6/1942. Her hentet fra *Martin A. Hansen. Hemmelighedens kunstner*, 1991, s. 39.

⁴ Anders Thyrring Andersen og Jørgen Jørgensen, *Martin A. Hansen Dagbøger 1947-55*, s. 759

Under tilblivelsen af *Løgneren* ved Hansen med andre ord godt, at han skal bruge sneppen til noget, men betydningen af den, står ham endnu uklart. I Tarjei Vesaas' *Fuglene* er sneppen afgørende i læserens søgen efter at forstå hovedpersonen Mattis. I *Løgneren* er sneppen, ifølge den perifere karakter fiskeren Kristian i romanen, den fugl, der kommer 3. søndag i fasten ”naar Kristus driver den urene Aand ud.”⁵ Sneppen kædes altså i *Løgneren* sammen med noget sandfærdigt – uddrivelse af det urene – og i den forstand det omvendte af hovedpersonen Johannes Vig. Hvor Mattis i *Fuglene* føler en stærk forbindelse til sneppen, så jager Johannes Vig den, fx til sidst hvor han sammen med Rigmor går på sneppejagt. For begge hovedpersoners vedkommende forbliver tilværelsen lige vanskelig. Ingen af dem formår at skabe genklang med deres nærmeste og lever som isolerede individer, der ikke kan komme i sync med tilværelsen. Heri ligger måske også en adgang til noget af det, som de to nordiske forfattere begge var optaget af. At turde vise sit ansigt i en overgivelse til og en tro på en tilgivelse fra det andet menneske. At have mod til umiddelbart at give sig til kende og i mødet med det andet menneske lade sig blive set og taget imod. Martin A. Hansen beskriver selv i essyet *Fortælleren fra Vinje*, hvordan Vesaas som forfatter evner at fæstne sit blik på netop den tematik: ”Der er i hans [Vesaas'] Romaner altid nogle Mennesker, som opnaar Fællesskab med andre paa en ligetil Maade, problemløst. Men Beretterens Lidenskab er vendt mod de lukkede, disse Sind, der er laast inde i sig selv saa fast, at deres egne Ønsker, Længsler, Kvide, Vilje ikke kan bryde Jerndøren.”⁶ Skal denne isolation forløses, er der brug for et andet menneskes hjerte, og lige præcis dette, skriver Hansen om Vesaas, er netop hvad Vesaas formår at fremskrive i sine fortællinger. Det er ifølge Hansen nemlig den anden pol i Vesaas' forfatterskab, altså forløsningen, tilgivelsen, overgivelsen. I Vesaas' fortællinger sker dette ofte via ”En stor indre Hændelse, hvorunder Væggene om det indemurede Sind med ét styrter. Ikke ved Sjælens egen Kraft, men ved en slags Naadesakt, hvis Instrument er et andet Menneskes Hjerte.”⁷ Måske er det i virkeligheden også noget af det, som Karl Ove Knausgård peger på, når han skriver, at ”Nåden ophæver alle forskelle, i den er alle lige. Radikaliteten i dette er stor, tankegangen bag så forskellig fra alt andet, at det egentlig er umuligt at fatte betydningen af den.”⁸ Ikke alene fatte betydningen af det, men

⁵ Martin A. Hansen (1951): *Løgneren*, s. 59

⁶ Martin A. Hansen, *Fortælleren fra Vinje*, her hentet fra Jørgen Jørgensen og Anders Thyrring Andersen, *Hemmelighedens kunstner*, s. 322.

⁷ Ibid.

⁸ Karl Ove Knausgård, *Sjælens Amerika. Tekster 1996-2013*, 2013, s. 273

vel også turde tro på den. I den uvished kan Johannes Vig ikke stå – ej heller Mattis. Derved går de til grunde i både overført og konkret betydning.

Man kan forestille sig, at sådanne eksistentielle temaer har fyldt i samtalerne og korrespondancerne mellem Tarjei Vesaas og Martin A. Hansen. At spørgsmålet om at give sig selv til kende, at turde vise sit ansigt, har været et af omdrejningspunkterne for de to forfatters interessefelter i litteraturen og i livet. Vi ved i hvert fald som tidligere nævnt, at de to udviklede et nært og fortroligt venskab, og det er til trods for, at Hansen ved sit første bygdebesøg hos Vesaas i Telemarken virker en smule skeptisk. D. d. 27.03.48 skriver Hansen i sin dagbog om besøget i Vesaas' hjembygd Vinje" [...] et køligt Hus, mærkeligt uden Varme og Liv – T.V. heller ikke helt som man troede – lidt af en Hustyran – kan sikkert være meget opfarende – stor som Digter – ikke helt oprigtig som Menneske".⁹ De to har altså endnu ikke helt fundet hinanden, men vi er ikke i tvivl om Hansens litterære beundring for sin norske kollega. Få måneder forinden har han i Århus Stiftstidende tilmed anmeldt en nyligt udkommen bog om sin forfatterkollega. Heri gør han det klart for de århusianske læsere, at vi har at gøre med en "Førstemand i den dybtgaaende Menneskeskildrings Fag [...] Det er endnu altfor faa, der ser, hvor centralt han staar i Tidens nordiske Literatur. ja i den europæiske overhovedet. Skønt en moden Kunstner og som Digter dybt rodfæstet i Telemarksbygden er han en af Øjeblikkets mest modernistiske Forfattere".¹⁰

Hvordan forholdet mellem de to forfattere udviklede sig, hvad de sammen talte om, hvilke spændinger, der evt. kunne være på spil mellem dem, kan vi nu få et bredere kendskab til. I det nyligt sorterede og ordnede materiale i arkivet på Liselund, findes bl.a. breve og dedikationer fra Tarjei Vesaas (og andre af nordens forfattere) til Martin A. Hansen. Sammen med kildematerialet fra Det kgl. Bibliotek er der basis for, at Hansens forhold til Vesaas kan undersøges og afdækkes endnu nærmere. Her ligger et interessant arbejde og venter, og det er en opgave, som jeg sammen med Martin A. Hansen-kender og forfatter, Jørgen Jørgensen, vil glæde mig til at gå i kast med i tidens snarlige fylde.

Her 60 år efter, at Tarjei Vesaas modtog Nordisk Råds Litteraturpris, er det vigtigt at huske, hvad det var, han kunne. Det kan vi hjælpes til gennem Martin A. Hansen.

Trine Noes Olesen

⁹ "Martin A. Hansen Dagbøger 1947-55" s. 609

¹⁰ Århus Stiftstidende, 154. Aargang 1947, 8. december: Nr. 3371947

Digteren Tarjei Vesaas' gård Midtbø, Vinje i Telemarken, tegnet af Martin A. Hansen. Tegningen blev bragt som illustration til Hansens essay *Fortælleren fra Vinje*, der blev bragt som kronik i Politiken d. 29. december 1948, og som Trine Noes Olesen refererer til i ovenstående artikel.

CS

Bill. 11

Et originalt foto af Tarjei Vesaas og Martin A. Hansen i haven ved "Salum", Hansens bolig i Allerslev, formodentlig i december 1950.

Undertiden er et meget lignende billede vist af de to venner i Hansens have, men oftest med boligen i baggrunden.

Da familien Hansen købte den tidligere præstegård, var der som vist på billedet tydelig udsigt til Allerslev Kirke.

Boliger og bevoksning er siden kommet imellem.

Bill. 12

CS

358. Tarjei Vesaas

I Nyhedsbrevet nr. 28 fra juni 2024 bragte vi et brevkort skrevet af den norske forfatter Tarjei Vesaas, samt et foto af forfatteren, hans hustru og Martin A. Hansen.

I forlængelse heraf har præst og litteraturforsker Anders Thyrring Andersen skrevet til redaktionen, at den bevarede korrespondance mellem Tarjei Vesaas og Martin A. Hansen blev udgivet i *Kætterbreve*, Gyldendal 2004, samt at netop Tarjei Vesaas var på programmet ved LiteratureXchange, som er en international litteraturfestival i Aarhus i juni måned dette år. Ved festivalen holdt A. Thyrring Andersen et foredrag om venskabet og inspirationen mellem Vesaas og Martin A. Hansen.

Fra programmet til litteraturfestivalen i juni 2024:

“En aften om Tarjei Vesaas:

Norske Tarjei Vesaas regnes blandt de største nordiske forfattere i det 20. århundrede med hovedværkerne *Fuglene*, *Is-slottet* og *Vårnat*.

Hvorfor udgives og læses Tarjei Vesaas' forfatterskab fortsat i dag?

Og hvad betød han for sin samtid?

Oplev forfatter Dorthe Nors, forelægger og oversætter Arild Batzer og præst og litteraturhistoriker Anders Thyrring Andersen give deres svar på spørgsmålene.

Skuespiller Jens Albinus læser højt fra forfatterskabet.”

Jeg vil gerne takke Anders Thyrring Andersen for henvendelsen med ovenstående oplysninger.

Det er bl.a. via læserhenvendelser, at vi kan få et levende og dynamisk nyhedsbrev.

I de nævnte *Kætterbreve*, red. A. T. Andersen, findes 14 breve fra Vera eller Martin til Vesaas og 5 breve fra Vesaas til Hansen.

I *Martin A. Hansen - Dagbøger*, red. A. Thyrring Andersen og Jørgen Jørgensen, Gyldendal 1999, er der et stort antal henvisninger til datoer, hvor Tarjei Vesaas omtales i dagbøgerne.

CS

359. Kommende bøger:

I den kommende tid udkommer der to nye Martin A. Hansen bøger.

Martin A. Hansen og kristendommen af Ole Juul

I midten af november udgiver Ole Juul, forfatter og foredragsholder, tidligere formand for “Landsforeningen Martin A. Hansen” og tidligere sognepræst, bogen *Martin A. Hansen og kristendommen*. Bogen er en analyse af 10 noveller, hvor Ole Juul undersøger evangeliets ‘nedslag’ i novellen.

I det næste nyhedsbrev i december bringer vi Ole Juuls lidt forkortede forord til bogen samt et af bogens kapitler.

Her ses “Eksistensens” skrift om bogen. Ole Juul har skrevet teksten og valgt billedet.

Martin A. Hansen og kristendommen

Martin A. Hansen var igennem sit forfatterskab og voksenalder i et uafslutteligt opgør med kirken som institution, men han var bevidst om, at i det evangelium, som kirken er sat til at forkynde, ligger begrundelsen for et etisk og medmenneskeligt engagement. Det var ham derfor om at gøre at frigøre evangeliets inderste kerne og omsætte det i et forståeligt og vedkommende sprog. Det lykkes især i novellerne, og denne bog, som er tænkt som en hjælp til de studiekredse, som beskæftiger sig med Martin A. Hansen og kristendommen, er der en grundig gennemgang og analyse af ti udvalgte noveller, som hver for sig belyser forfatterens særlige

kristendomssyn. – Hvert kapitel er forsynet med spørgsmål som oplæg til samtale og diskussion.

Ole Juul, f. 1949, forfatter og foredragsholder, cand. theol. og tidl. sognepræst i Ødum-Hadbjerg pastorat, Aarhus Stift. Tidl. formand for Landsforeningen Martin A. Hansen. Udgivet flere bøger, bl.a. *Fortællingen om Martin A. Hansen og Heretica* (2009).

Bogen udkommer på forlaget Eksistensen i november 2024.

Bill. 13

eksistensen

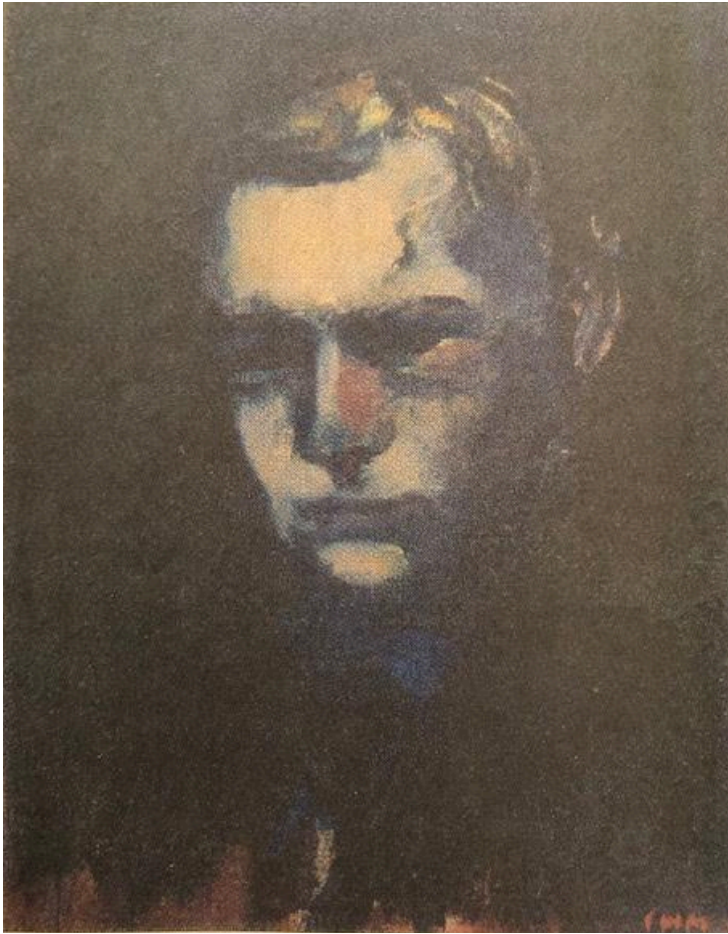
***Løgneren* af Martin A. Hansen: i en videnskabelig og kommenteret udgave af Anders Thyrring Andersen**

Det Danske Sprog- og Litteraturselskab har spurgt, om Anders Thyrring Andersen, sognepræst og mag.art. i litteraturhistorie, vil lave en videnskabelig og kommenteret udgave af *Løgneren* til serien "Danske Klassikere", som Selskabet udgiver sammen med Gyldendal. Anders Thyrring har svaret ja til at løse opgaven. Selskabet har accepteret, at arbejdet skal ske sideløbende med hans præstearbejde, og derfor vil det blive en langvarig arbejdsproces.

I serien "Danske Klassikere" blev Martin A. Hansens roman *Lykkelige Kristoffer* udgivet med efterskrift og noter ved Esther Kielberg i 2011 af Det Danske Sprog- og Litteraturselskab og Gyldendal. Som tillæg indeholder udgaven kapitlet, *Sankt Hans Aften*, som blev taget ud inden trykningen af førsteudgaven i 1945.

CS

360. Billeder med relation til Martin A. Hansen

På Corners udstilling på Charlottenborg i 2000 var der bl.a. en mindeudstilling om Sven Havsteen-Mikkelsen, der døde året forinden. Ud over portrættet fra 1962 af vennen Martin A. Hansen blev der udstillet glasmosaikker beregnet til kirkeudsmykninger, kraftfulde malerier med bibelske motiver, samt et portræt af hans kone Pamela på dødslejet.

Forholdet mellem Martin A. Hansen og Sven Havsteen-Mikkelsen blev indledt som et arbejds-

Bill. 14

fællesskab i 1948 og udviklede sig hurtigt til også at blive et venskab, som varede resten af Hansens liv.

Havsteen illustrerede flere af Martin A. Hansens værker. I øvrigt interessant, at MAH d. 5.6.49 i dagbogen (om den kommende *Orm og Tyr*) skriver, at "Sven Havsteen-Mikkelsen, som burde *tegne* - mer end blot illustrere Bogen". Hansen anså Havsteens billeder som ligeværdige med teksten.

I *Martin A. Hansen - Dagbøger*, ved Anders Thyrring Andersen og Jørgen Jørgensen, DSL og Gyldendal 1999" optræder Havsteen-Mikkelsen talrige gange.

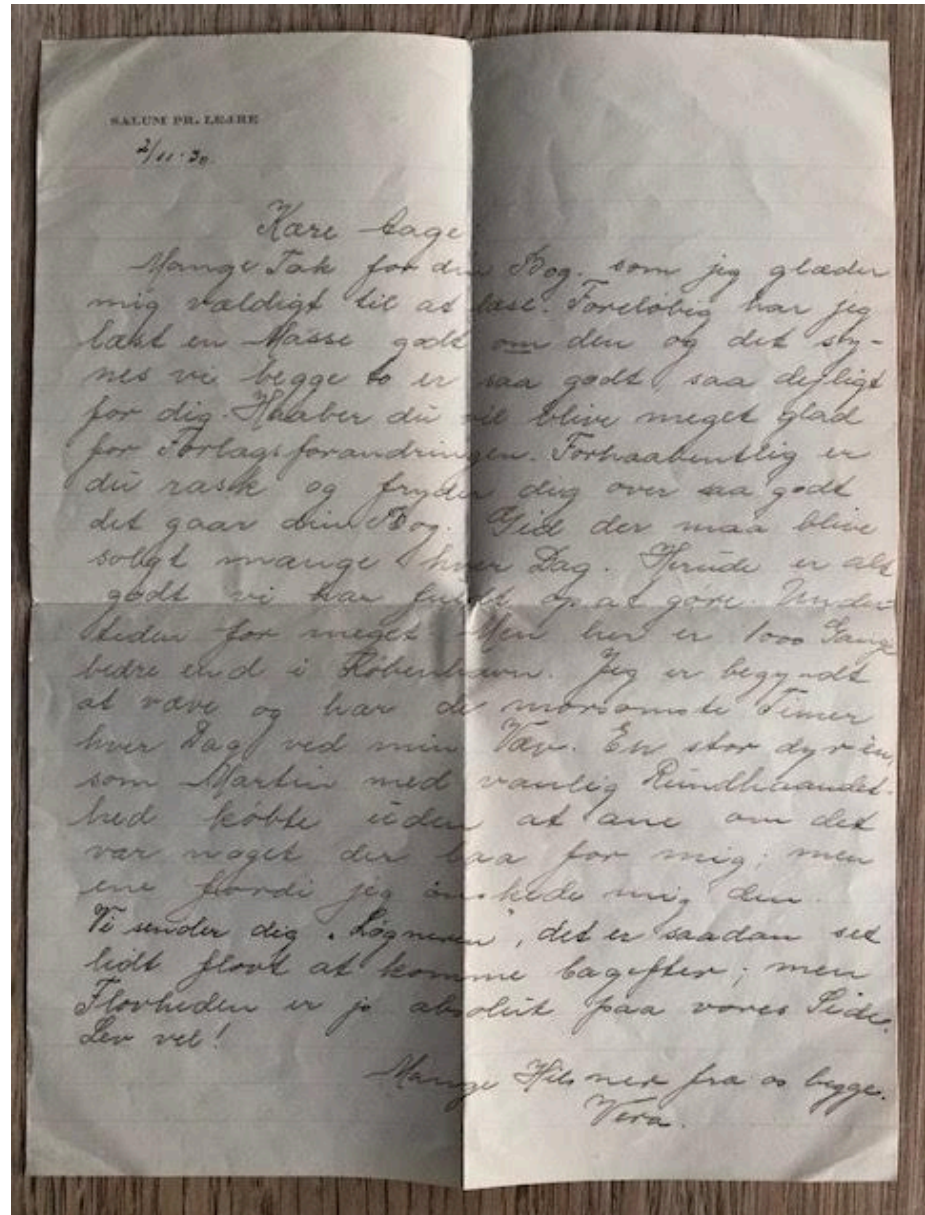
Om arbejdsfællesskabet og venskabet mellem Hansen og Havsteen redegøres der for af Anders Thyrring Andersen i *Kristendom er nu i Havsteen*, red. Malene Linell Ipsen, Clausen Grafisk ApS 2012

CS

Et originalt brev fra Vera Hansen til Aage d. 2.11.50.

Det er skrevet få måneder efter familien flyttede til Salum, hvor der "er 1000 gange bedre end i København". Ud fra brevet at dømme begynder Veras karriere som væver dette efterår, hvor Martin A. Hansen har givet hende en stor væv uden at vide, hvorvidt vævningen lå godt for hende.

Vera blev en meget dygtig væver og vævede tøj og andre tekstiler til familie, venner og

Bill. 15

sig selv. Puderne i sofaen i "Lille Salum" er betrukket med stof vævet af Vera. Veras og Martins datter, Mette Lise, slægtede snart Vera på, tog en lang uddannelse om vævning i Norge og har siden gjort meget inden for vævningens kunst. Jeg vil henvise til MAH-Nyhedsbrev nr. 17 fra november 2018, hvor Mette Lise i tekst 199 skriver *Min mor Vera der lærte sig at væve*.

Ligeledes henvises til Nyhedsbrev nr. 14 fra maj 2017. Her er en stil skrevet af Nanna Gade Frandsen, som var nabo til "Salum". Nanna hjalp Vera i gang med at væve, samtidig med, at hun uddannede sig som væver på Kunsthåndværkerskolen i København.

CS

361. For den lidt nørdede :-)

Bill. 16

I 1944 udsendte folkene bag det illegale blad *Folk og Frihed* den illegale litterære antologi *Der brænder en ild* på "Folk og Friheds" forlag.

De henvendte sig til nogle danske forfattere og bad dem skrive bidrag til antologien, hvori de gav udtryk for deres holdning til besættelsesmagten og modstandskampen. For at undgå forfølgelse skulle det ske uden forfatternavnes nævnelse.

18 forfattere bidrog til bogen. Hans Kirks lod sit navn stå ved sit tekstbidrag, da han i forvejen var efterlyst. Martin A. Hansen bidrog med tre digte og tre episke tekster.

På bagsiden af den første udgave fra 1944 står der, at den ikke må sælges, men at "alle der faar den i Hænde, bør føle sig forpligtet til paa enhver Maade at støtte Frihedskampen".

Året efter, da krigen var slut, udkom bogen igen. Denne gang på Gyldendal og med forfatternavn ved hver tekst. På billedet til højre er den vist med den originale banderole om bogen. Denne gang forsynet med en bagsidetekst, der fortæller, at "Den her foreliggende anden Udgave, der er med Bidragydernes Navne, sælges til Fordel for faldne Frihedskæmpers Efterladte".

Den nederste bog på billedet er et genoptryk af førsteudgaven fra 1944; dvs. uden forfatternavne ved teksterne og med den oprindelige bagsidetekst. Den adskiller sig fra 1944-udgaven ved at have en "forflap", hvor Elias Bredsdorff skriver et forord, og en "bagflap" med en forfatter- og titeloversigt.

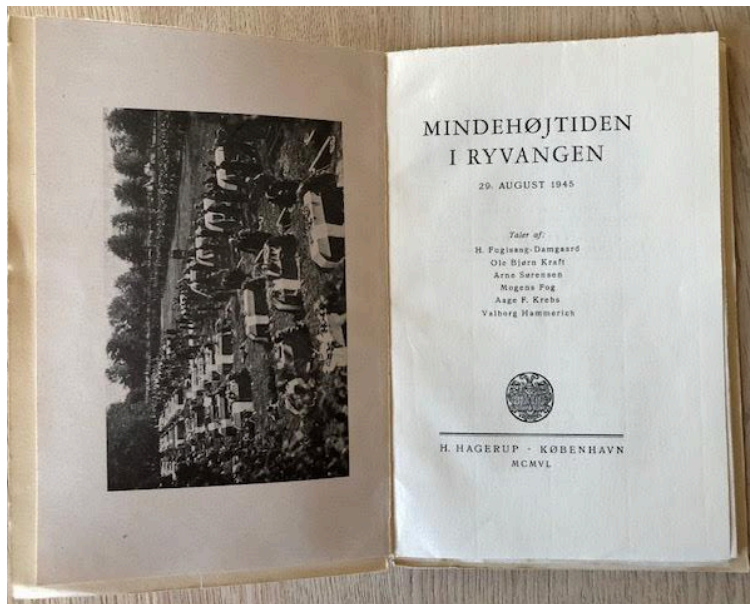
Den er udgivet af Aschehoug i 1995 - 50-året for krigens ophør.

CS

362. En bog - “For Folkets Frihed”

I Weekendavisen d. 15. marts 2025 nævner Poul Pilgaard Johnsen i artiklen *Blod og vanære* Martin A. Hansens digt på Mindemuren i Mindelunden i Ryvangen. Som de fleste vil vide, er der i Mindelunden en række mindeområder og gravpladser fra 2. verdenskrig.

Da den danske regerings samarbejde med den tyske besættelsesmagt ophørte d. 29. august 1943 erobrede tysk militær det danske ingeniørregiments øvelsesterræn, der lå i tilknytning til den allerede besatte ingeniørkaserne i Ryvangen. Herefter anvendte tyskerne området som henrettelses- og begravningsplads for danske modstandsfolk.

Bill. 17

Umiddelbart efter krigens afslutning blev det besluttet, at området skulle indrettes som et minde over de ofre, der blev fundet på pladsen, modstandsfolk som forsvandt sporeløst under krigen, omkomne søfolk og andre ofre ifm. krigen. D. 29. august 1945 blev der afholdt statsbegravelse, hvor kisterne med de omkomne modstandsfolk blev genbegravet i Mindelunden.

Bill. 18

Martin A. Hansens digt på den meget lange Mindemur med navnetavler for 151 forsvundne modstandsfolk (de fleste omkom i tyske koncentrationslejre og fængsler)

er udhugget i murens centrale felt under "FRIHEDSKÆMPERE - OMKOMNE FOR DANMARK MEN ALDRIG GENFUNDNE".

Bill. 19

På sin vis er det paradoksalt, at Martin A. Hansen leverede tekst til et monument, idet han nærede en vis betænkelighed ved, at der blev opført monumenter for faldne i krigen. Han fandt initiativerne dertil velmente, men advarede imod risikoen for at

opførelsen af mindesmærker kunne være en hindring for den nødvendige fornyelse af demokratiet, idet rejsning af monumenter og afholdelse af mindehøjtideligheder kunne blive "brugt som en dæk- og afværgemanøvre, når der skulle drages en lære af erfaringerne fra besættelsesårene."*1

Alligevel tog han imod en invitation til at lave et digt til en mindesten ved Højeruplund på Stevns. Digtet blev i stedet anvendt som nævnt ovenfor. Martin A. Hansen havde arbejdet med det gennem længere tid, indtil det stod skarpt for ham:

SKRAMMET VANDT DIT LAND EN GAVE
SORGEN KUNDE SYNGE
GLÆDEN MAATTE GRÆDE
FRIHED : FRIHED : LYN VED GRAVE
NY SOM GRY
DEN ARVER DU
PLØJ JORD : PLØJ HAV
FØD SLÆGT : FØD LOV
OG KOM ENDNU
DIN DATTERPAGT
DIN SØNNEVAGT
I HU

Digtet udtrykker taknemmelighed over frihedskæmpernes indsats for Danmark, men det peger også frem i tiden ved at pålægge læseren et ansvar for at kæmpe for fremtidens land og frihed.

Gennem “fremtidsdelen” bliver digtet/monumentet ikke alene et minde, men også en forpligtelse for landets befolkning i tiden fremover og dermed en begrundelse for at rejse monumentet.

Martin A. Hansens involvering i modstandsarbejdet og holdninger til krigens mange facetter har han skrevet om i det illegale blad *Folk og Frihed*, i den illegale antologi *Der Brænder en ild*, i de efter krigen legale blade *Folk og Frihed*, *Frit Danmark* samt i flere aviser mv.

Han skrev “om samarbejdspolitikken, stikkerlikvideringerne, frihedskæmperne, som døde i kampen for folkets frihed, retsopgøret og modstandsbevægelsens betydning for udvikling af demokratiet og dannelsen af velfærdsstaten.”*2

Af disse mange artikler er nogle få siden blevet genoptrykt. Først i 2018 blev næsten samtlige tekster samlet i én udgivelse, *For Folkets Frihed - Martin A. Hansen og besættelsen*, redigeret af Martin A. Hansen forskeren Jørgen Jørgensen og udgivet på Gyldendal.

Ud over bogens mange artikler af Martin A. Hansen indeholder bogen nye artikler, som perspektiverer en række af Hansens centrale problemfelter.

Bogen kan købes i “Landsforeningen Martin A. Hansen”: på hjemmesiden <https://martin-a-hansen.dk/shop/>, ved et Martin A. arrangement eller på Liselund Højskole i Slagelse, hvor Martin A. Hansen studiesamlingen og mindestuen “Lille Salum” har hjemme.

Kilder:

“Mindehøjtiden i Ryvangen - 29. august 1945”, taler af H. Fuglsang-Damgaard, Ole Bjørn Kraft, Arne Sørensen, Mogens Fog, Aage F. Krebs og Valborg Hammerich, H. Hagerup København 1945

“Martin A. Hansen - Hemmelighedens kunstner”, red. Anders Thyrring Andersen og Jørgen Jørgensen, Gyldendal 1991

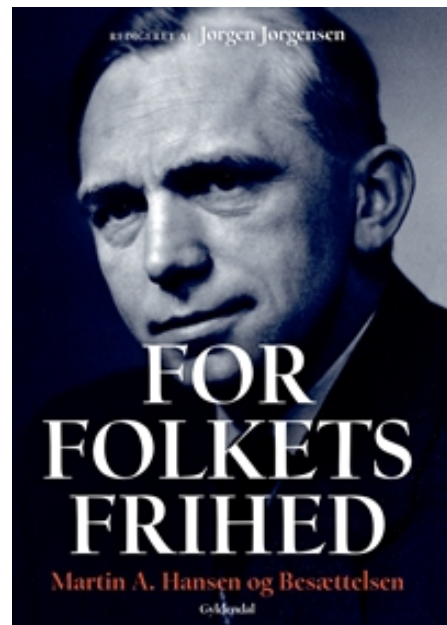
*2“For Frihedens Skyld - Martin A. Hansen og Besættelsen”, red. Jørgen Jørgensen, Gyldendal 2018

*1“Fortiders Nærvær, Historikeren Martin A. Hansen”, af Bernard Eric Jensen, Historia 2020

“Blod og vanære”, af Poul Pilgaard Johnsen, Weekendavisen d. 15.3.2024

“Mindelunden”, Kirkeministeriet uå

Bill. 20

CS

363. Bibliografi

Ud over de nævnte bøger i pkt. 359 nævnes i det følgende et uddrag af “nyt vedr. Martin A. Hansen” siden det seneste nyhedsbrev i juni 2024 (nogle dog fra perioden lige før):

- Under *Rundt i morgen* omtales sognepræst Anna Birgit Thyssens interesse for bl.a. Martin A. Hansen. *Kristeligt Dagblad* d. 11. maj 2024.
- Under *Rundt anden pinsedag* omtales journalist Henrik Denman. *Kristeligt Dagblad* d. 18. maj 2024. HD har skrevet om Martin A. Hansen, forsket i forfatterskabet og i perioden 1989 til 2000 været (med)redaktør af et nyhedsbrev om Martin A. Hansen. Et nyhedsbrev, der lå forud for det nuværende Nyhedsbrev, der udgives af Landsforeningen. Henrik blev æresmedlem i “Landsforeningen Martin A. Hansen” i 2013.
- Emil Leth Beiter: *Forordets diskrete kunst*, hvori ELB med udgangspunkt i Hella Joofs forord til den nyeste udgave af *Løgneren* redegør for forskellige typer forord til bøger. *Weekendavisen* d. 31. maj 2024
- Anders Thyrring Andersen: *Opstandelse er her og nu*. Med baggrund i Martin A. Hansens novelle *Paaskeklokken* fortæller ATA om, hvordan en af novellens personer opdager, at opstandelse også gælder de levende, som en genopstandelse til livet i livet, og at opstandelse dermed gælder mere end for de døde. *Kristeligt Dagblad* d. 28. juni 2024.
- Under *Rundt i dag* omtales lektor, cand.psych Gudrun Aspel, som bl.a. er medstifter af folkeuniversitetscentret Skærum Mølle. *Kristeligt Dagblad* d. 9. juli 2024.
På Skærum Mølle var GA medarrangør af det store seminarstævne i 1989 om forfatterskabet. Dette seminar og flere følgende har haft stor betydning for forfatterskabets renæssance (se Anders Thyrring Andersens *Et forårsseminar i Vestjylland - Møder mellem forskning og folkelighed* i “Skærum Mølle - en lærdoms lystgård”, Toptryk Grafisk 2015). Gudrun blev æresmedlem i “Landsforeningen Martin A. Hansen” i 2016.
- I *dagens portræt* portrætteres tidligere sognepræst og højskoleforstander Henning Nørhøj. *Kristeligt Dagblad* d. 14. september 2024.
HN har bl.a. beskæftiget sig meget med Martin A. Hansens forfatterskab. Han har været medlem, næstformand og formand for “Landsforeningen Martin A. Hansen”, har skrevet om forfatterskabet og har holdt talrige kurser og foredrag - bl.a. om Martin A. Hansen og Grundtvig samt om Hansen som historiker. HN har skrevet *Martin A. Hansen - Digter og historiker*, udg. af “Landsforeningen Martin A. Hansen” i 2021. HN er

gået på pension, men holder stadig kurser, foredrag og havde sidste år et længere vikariat som sognepræst på Stevns.

- Kirsten Krog: *Martin A. Hansen – et forfatterskab bygget på kristentroen*. KK skriver, at Anders Thyrring Andersens i sin bog ”Polspæding. Forførelse og dialog hos Martin A. Hansen” sammenligner Søren Kierkegaards og Martin A. Hansens forståelse af kristentroen. Hun fortæller, at man gennem novellerne *Agerhønen*, *Høstgildet* og *Synden* samt Martin A. Hansens arbejde med *Heretica* får blik for forskellige trosmæssige vinkler. *Udfordringen.dk* d. 27. september 2024
Artiklen kan læses på <https://udfordringen.dk/2024/09/martin-a-hansen-et-forfatterskab-bygget-paa-kristentroen/>

CS

364. Indlæg fra læsere

Vi er altid interesserede i mere viden om - og flere vinkler (også skæve vinkler) på - Martin A. Hansen, hans forfatterskab og hans liv og person.

Derfor er læserne af nyhedsbrevet velkomne til at indsende bidrag hertil.

Bidragene sendes til nyhedsbrevets redaktør på christiansloth59@gmail.com

Punkterne 357 og 358 i dette nyhedsbrev er fra læsere af nyhedsbrevet.

Hvis man som enkeltperson eller forening/arrangør ønsker at annoncere et Martin A. Hansen arrangement på “Landsforeningen Martin A. Hansens” hjemmeside, kan man sende et par ord om arrangementet til Søren Thomsen på mail: theolthomsen@gmail.com

Ønskes arrangementet også nævnt i Landsforeningens Nyhedsbrev, sendes ordene om det også til christiansloth59@gmail.com

CS

365. Købe - sælge - bytte

Hvis man ønsker at købe, sælge eller bytte bøger, tryksager, avisudklip, billeder, breve eller andre ting, som har relation til Martin A. Hansen kan man sende en forespørgsel til christiansloth59@gmail.com. Så vil forespørgslen blive bragt her i nyhedsbrevet.

CS

366. Nyhedsbrevets billeder:

- Bill. nr. og indhold:
- “Lille Salum”:
1, Havsteen-Mikkelsens billede af MAH
11, Tarjei Vesaas’ gård Midtbø, Vinje i Telemarken
12, Tarjei Vesaas og MAH i “Salums” have
- Signe Jyde Rössing: 7, Emil Leth Beiter på talerstolen i Strøby
8, Tilhørerne i forsamlingshuset i Strøby
- Gyldendal: 20, *For Folkets Frihed* af Jørgen Jørgensen
- Eksistensen/Ole Juul: 13, Billede og tekst vedr. Ole Juuls nye bog
- Christian Sloth: 2, Kim Jacobus Paulsen, formand for Landsforeningen
3, Gunnar Kragh bestyrelsesmedlem i
Landsforeningen og Jørgen Jørgensen MAH-forsker
og forfatter fortæller om MAH-plancherne v.
MAH-pladsen v. kirkeladen
4, Oplæsning v. Signe Rössing på bænkepladsen i
Enghaven Strøby
5, Under organisering af MAH-arkivet på Liselund
Højskole
6, Efter første organisering af arkivet
9, Kim Jacobus holder tale for Mette Lise Rössing, der
udnævnes til æresmedlem i Landsforeningen. Mette
Lise er datter af Martin A. Hansen
10, Mette Lise sammen med sin datter Signe Rössing
14, MAH malet af Havsteen-Mikkelsen i 1962
15, Veras brev til Aage (sandsynligvis Aage Dons)
16, *Der brænder en Ild* fra 1944, 1945 og 1995
17, Det lille boghæfte *Mindehøjtiden i Ryvangen*
18, Mindemuren i Mindelunden
19, Martin A. Hansens digt på Mindemuren

CS